

Martyrernas svar

Går det att tvivla när det finns människor som på riktigt inte verkar vara rädda för döden?

AV ERIC SCHÜLDT

DET FINNS EN SCEN i den fantastiska franska filmen "Gudar och människor" från år 2010 som har etsat sig fast i mitt minne.

Berättelsen handlar om några franska trappistmunkar i ett kloster i norra Algeriet vid mitten av 1990-talet. Stridigheter bryter ut i trakten, det ryktas om att terrorister är på väg mot klostret. Myndigheterna uppmanar bröderna att återvända till Frankrike, att vara kvar är allt för farligt.

Men munkarna bestämmer sig för att stanna.

Och det är då den där filmscenen kommer, den som så tydligt är kvar i mitt minne.

Ni *måste* ge er av, har en algerisk tjänsteman tidigare förklarat. Och bröderna samlas, alla ska få säga sin mening, vem väljer att åka, vem vill stanna kvar. En av de äldsta munkarna, han som också arbetar

som den fattiga traktens läkare, tar till orda. Jag är en fri man, jag är inte rädd för att dö!

Filmen är baserad på en sann, tragisk, händelse. Det mest fasansfulla händelse, döden gick inte att undvika. Men trots gevären som riktades mot dem den där natten då snön föll över de algeriska bergen, trots våldet och förnedringen, gick sju munkar genom morgondimman längs med en slingrande stig där ett lätt snöfall hade gjort allting vitt. Fängslade, men fria. De var inte rädda för att dö.

NÄR DEN TIDIGA kristendomen i en oerhörd hastighet spreds över länderna kring Medelhavet var det inte först och främst läran som förvånade omgivningen. Den antika världen var full av förkunnare, profeter, helare och heliga människor som både kunde utföra under och locka till sig stora folkskaror.

BILD: MARIA MANNBERG

”Inget i denna värld skrämde dem längre.”

Det som var så märkligt med de tidiga kristna – och som verkligen förvånade den brutala romerska militärmakten – var att just de kristna inte verkade vara rädda för att dö.

Det finns många nutida forskare och debattörer som har försökt bevisa att kristendomen bygger på en stor lögn. Evangelierna är då en efterhandskonstruktion skapad av några besvikna lärjungar som fick sin andlige vägledare avrättad. Vissa vill gå så långt som att den historiske Jesus inte ens har funnits.

Men något som alla dessa kritiker, även om vissa av dem ibland har en eller annan poäng, har haft svårt att förklara är vad det var som gjorde att så många människor kunde gå i döden för sin tro. En död som

ofta var så brutal och sadistisk att det knappt går att förstå. Ändå talar berättelserna om kristna som möter slutet med ett leende på läpparna. Inget i denna värld skrämde dem längre. Inte ens det som människor räds allra mest. Inte ens döden.

Martyrernas svar inför våldet ekar genom historien än idag.

Jag är fri. Jag är inte rädd för att dö.

SOM LITEN VAR DET ändå döden som skrämde mig allra mest. Sanningen är att tanken på döden lade en mörk slöja över stora delar av min barndom. Jag tänkte på det där hemska varje kväll, det var något ofattbart svårt. Inte ens mina föräldrar vågade jag tala med. Utifrån barnets lite skeva logik tänkte jag att mina rädslor skulle skrämma dem. Den stora ofattbara rymden där uppe, ensamheten i graven, evigheten som en enda stor kyla, och så tiden som bara fortsatte och fortsatte utan mig, som en pil genom kosmos, allt längre bort från det som en gång varit mitt liv.

Jag vet inte om femåringens ångest inför döden hade varit annorlunda om jag vuxit upp i ett kristet hem. Jag vet faktiskt heller inte vad mina föräldrar hade sagt om jag till slut kommit till dem med mina tankar. Men som vuxen, och som förälder, har jag en känsla att barn på något märkligt vis listar ut vad som också tynger de vuxna. Kanske bar vi allihop på samma skräck.

Det enda jag idag är helt säker på är att mina långa vindlande år som sökare inom nästan alla tillgängliga andliga inriktningar hade barndomens stora fråga som hemlig drivkraft. Hur ska jag överkomma rädslan för döden?

Helt enkelt: Hur ska jag bli fri?

PRECIS I BÖRJAN av pandemin hade jag ett samtal med en av mina andliga vägledare. Vi hade alla hört larmrapporterna från Kina och Italien, nu verkade det som att smittan var på väg även hit. Det var nog innan restriktionerna slog till, men vi förstod båda två att vi stod inför något nytt och farligt som skulle få enorma konsekvenser för hela samhället. Som präst, ja kanske särskilt som katolsk präst, vilket min samtalspartner var, fanns det ytterligare en dimension: de sjukas smörjelse, att försöka ta sig till vårdhemmen, sjukhusen, de coviddrabbades dödsbäddar. Han skulle kanske smittas, som många präster i norra Italien redan hade blivit.

Är du rädd? frågade jag.

Samma svar som i filmen.

Nej, jag är inte rädd för att dö. Och skulle jag dö, vet jag att min plats snart övertas av någon annan.

När jag i efterhand tänker tillbaka på det där samtalet kan jag konstatera att få svar har gjort samma intryck på mig. Det var tron gestaltad fullt ut. Det var en tro som medförde risker. Det var på riktigt. Det var en övertygelse som jag själv alltid längtat efter.

Kanske kan man tycka att jag borde ha kommit längre. Döpt redan som litet spädbarn, sedan många år av kristet sökande, och så till sist konfirmationen i samband med att jag blev katolik för några år sedan. Inte borde jag väl vara rädd för döden längre? Jag borde vara en bättre kristen, mer lik min andlige vägledare, eller den gamle munken i de algeriska bergen, eller de allra första kristna.

Men för mig har det här varit den stora frågan, den som varit så svår att komma till rätta med. Det är barndomens skräck som ibland griper tag i mig. Alla jag älskar kommer försvinna, allt jag äger ska tas ifrån mig, jag kommer tyna bort, jag kommer läggas i den kalla graven, och där ska jag ligga i evigheters evighet.

DET GÅR ATT TVIVLA på det mesta. Men någonting som ständigt fyller mig med hopp är ändå alla de människor som på riktigt inte verkar vara rädda för döden. När man möter dem så är det alldeles självklart. Det är något som nästan lyser. En tydlighet, något lätt i steget som är omöjligt att ifrågasätta.

Här tänker jag särskilt på min vän som flera gånger mött döden i sin egen familj. Det har varit djupt smärtsamma upplevelser, med en sorg så svår att den nästan inte går att förstå. Men döden krossade honom aldrig, han förlorade inte tron, och han är inte rädd.

Det är det där magiska som verkar ha burit de allra första kristna. Alla de första lärjungarna, utom Johannes, dog som martyrer. Kanske med rädsla inför avrättningen, men aldrig inför döden. Och i deras efterföljd: tusentals och åter tusentals som viskat några av de starkaste ord en människa kan formulera. Jag är fri. Jag är inte rädd för att dö.

Jag gissar att det är den sanna innebörden av att vara frälst, det vill säga fri. Och jag gissar att det är en övertygelse som förändrar precis allt i livet.

För jag tror att frihet och glädje hänger samman. En glädje som ofta är det yttersta beviset på att livets pilgrimsfärd har gett frukt. Den går inte att frammana om den inte är på riktigt, inte ens den skickligaste bedragare kan låtsas vara glad. Det vet jag, för jag kan själv blicka tillbaka på korta ögonblick av nåd. Jag har känt mig uppfylld av något, så märkligt fri. Och i efterhand kan jag konstatera att det har varit sådana där dagar när inga slöjor funnits. Jag har varit så glad, det där jag aldrig var som barn. Kanske var jag redan i himmelriket sådana dagar.

JAG HAR OFTA HAFT svårt att läsa Bibeln. Någon tröst i den heliga skrift har jag i princip aldrig funnit. Och allra svårast har jag haft att möta Jesus, särskilt i evangelierna. Jag har uppfattat honom som väldigt sträng. Arg, kompromisslös. Kanske är det därför jag sökt mig till en kyrka där mässans korta evangelieläsning

”Kanske är det därför jag sökt mig till en kyrka där mässans korta evangelieläsning är god nog.”

är god nog. Och där kyrkans och prästernas tolkning av texten är det som jag ska ta till mig. Att läsa själv har aldrig varit något för mig.

Det är bara en Jesus som alltid kunnat komma mig nära. Den uppståndne, den som klivit upp ur graven för att återigen visa sig för lärjungarna. Här har aldrig något skrämmande funnits.

Det är Jesus som sitter på strandkanten och tillreder fisk över öppen eld när lärjungarna återvänder från sina båtar. Det är han som förlåter Petrus och tar Johannes åt sidan för att berätta en hemlighet. Det är han som vandrar mot Emmaus och som gått före till Galileen. Han känns bara så oändligt fri, och det är ju precis vad han också är. Visst är han glad också? Med ett hemlighetsfullt milt leende.

Den uppståndne Kristus skrämmer mig inte. Hur

skulle han kunna göra det? Han uppvisar ju det där ljuset som kommer till dem som inte längre är rädda för att dö.

LÄNGE LURAS MAN att tro att ett mirakel ändå ska ske. Kanske kommer terroristerna som hotar klostret i de nordafrikanska bergen där snön ibland faller om vinterrarna att ändra sig. Varför ta några gamla munkar som gisslan? Varför döda dem när lösensumman aldrig betalas ut? De säger sig ju också vara troende, de tillhör bara en annan religion som också den talar så mycket om barmhärtighet.

Och munkarna ber, för sig själva och sina banemän. De sitter i en utkyld cell och hoppas att en oväntad vändning kommer ske. De flyttade ju hit till bergen för att göra gott, inte har de hotat någon, bara sett till sina medmänniskor och botat de sjuka, precis som deras tradition lärt dem.

Ändå kommer de att dö, på ett brutalt och omänskligt sätt.

Hur kan en sådan här berättelse stärka min tro? Hur kan det vara så att just den här berättelsen är något jag klamrat mig fast vid när barndomens hotfulla skuggor återigen tornar upp sig?

Kanske för att jag nu förstår att lidandet inte går att undvika.

Det var ju länge just det som jag hoppades på. Om jag ska vara helt ärlig så var det just det där som i vux-

en ålder fick mig att söka mig mot den kristna tron. Jag tänkte att den var en amulett, något att hänga runt halsen och som på så sätt skulle hålla både döden, sjukdomarna och olyckan borta.

Det var väl därför som Jesus i evangelierna ofta skrämde mig. För han var aldrig någon magisk amulett, även om jag hoppades på det. Han sa aldrig att jag inte skulle lida. Han sa nog inte ens att han skulle skydda mig från döden. Han sa bara en enda sak. Gång på gång. Samma sak som änglarna alltid säger när de visar sig för människan i hela sin heliga gestalt. Var inte rädd.

NÄR JAG VAR FEM ÅR, och som mest rädd för döden, vågade jag aldrig prata med mina föräldrar. Men om min egen dotter kommer till den ålder då livets slut plötsligt blir en tanke som går att tänka, då hoppas jag att hon kommer till mig. Jag kommer inte kunna säga något om lidande, för det är ett mysterium som går bortom mitt förstånd. Men kanske kan jag till sist efter många, många år säga något vettigt om döden – var inte rädd. Och kanske kommer hon då, med Guds hjälp, erövra en frihet som aldrig varit möjlig för mig.

ERIC SCHÜLDT är journalist och kulturskribent. Han skrev senast i *Pilgrim* 2/2021 om en teologi som växer ur barnets blick på världen.